

● Iranian Studies

(Journal of the International Society for Iranian Studies)

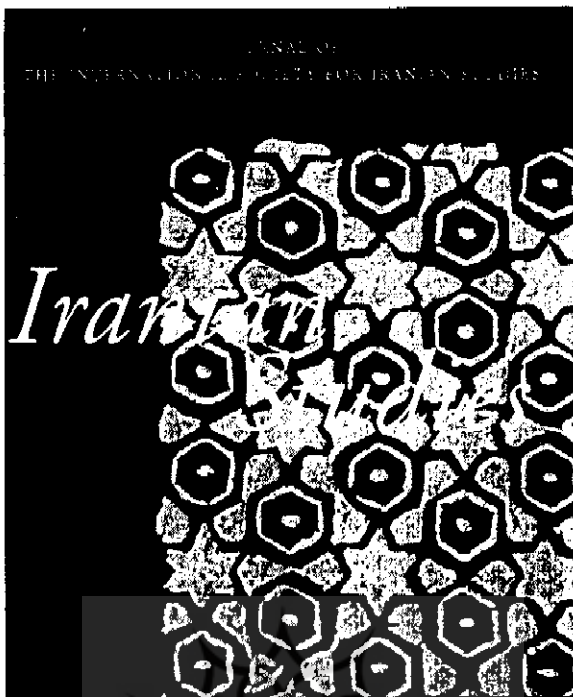
● Editor : Homa Katouzian, University of Oxford, UK.

● Guest Editor : Manoutchehr M. Eskandari - Qajar

● Routledge Publication

● Volume 40, Number 4, September 2007

شماره اخیر نشریه مطالعات ایرانی (Vol. 40, No.4) هفت مقاله و هفت بررسی را دربر می‌گیرد و سردبیر مهمان آن منوچهر م. اسکندری قاجار است. این شماره به عصر قاجار اختصاص یافته است. مقاله اول را فریدون برجسته (خسروانی) با عنوان «معرفی سرگرمی‌ها در ایران دوره قاجار» نوشته است. به زعم او در دوران قاجار سرگرمی در تمام حوزه‌های زندگی، چه خصوصی و چه عمومی، وجود داشت. برخلاف نظر غربیان جامعه قاجار سرگرمی‌های بسیار متنوعی داشت که عموماً برای دیگران قابل درک نبود. این سرگرمی‌ها بیانگر محدودیت‌های جامعه بسیار سنتی دوره قاجار هستند. ماهیت طبقاتی بعضی از آنها نیازمند ارتباط با دربار بود. این سرگرمی‌ها آریستوکراسی درون خانه‌های بزرگان را نشان می‌دهد. مقاله دوم را جنیفر اسکارس (Jennifer Scarce) با عنوان «سرگرمی‌ها در شرق و غرب - سه تجربه مشترک ایرانیان و اروپائیان در دوره قاجار (۱۹۲۵ - ۱۷۸۶)» نوشته است. وی در این مقاله اشاره می‌کند که تأسیس سلسله قاجار توسط آغامحمدخان در ۱۷۸۶ آغازگر ثباتی نسبی در ایران بود. این ثبات در دوران دو جانشین مهم وی، فتحعلی شاه و ناصرالدین شاه، نیز ادامه داشت و آنان با سران مذهبی، دولتمردان و تجار در داخل و خارج رفتاری محتاطانه در پیش گرفتند. نتیجه مهم دیپلماسی خارجی قاجار افزایش روابط با اروپائیان بود. پذیرایی‌ها و سرگرمی‌ها نقش مهمی در دیپلماسی رسمی و مهمانی‌های خصوصی ایفا می‌کرد. مقاله

سوم را وانیسا مارتین (Vanessa Martin) با عنوان «دلکک و سایه خدا: ناصرالدین شاه و دلکک‌هایش» نوشته است. این مقاله به بررسی روابط بین شاه و دلکک و نقشی که رابطه او با شاه را مشخص می‌کرد و روابط دلکک با درباریان در یک نظام پادشاهی پرداخته است. جایگاه دلکک‌ها در دربار ناصرالدین شاه به ویژه کریم شیرهای، که لودگی‌هایش در اذهان عامه جایگاهی ماندگار به خود اختصاص داده، نیز بررسی شده است. بر این اساس دلکک نقشی ظریف و گاه خطرناک داشته است.

مقاله بعدی نوشته شیرین مهدوی است با عنوان «سرگرمی‌ها در ایران دوره قاجار». مهدوی در این مقاله عنوان می‌کند که ایران دوره قاجار از نظر جنسی و طبقاتی کاملاً تفکیک شده بود و سرگرمی‌های عمومی هم تقسیم‌بندی‌ای همانند جامعه داشتند. جهانگردان خارجی که به ایران سفر کرده‌اند عموماً ذکر کرده‌اند که ایرانیان سرگرمی‌های چندانی ندارند. در این مقاله بحث بر سر سرگرمی‌های گوناگونی است که شامل فعالیت‌های بیرونی مثل شکار و بازی‌های نمایشی مثل تعزیه و خیمه‌شب‌بازی می‌شده است. مقاله بعدی نوشته عدن نبی (Eden Naby) است با عنوان «تئاتر، زبان، و تبادلات بین قومی: عملکرد آشوریان پیش از جنگ جهانی اول». پایگاه جامعه آشوریان که در شمال غربی ایران اطراف شهرهای ارومیه و سلماس واقع شده بود با حمایت

SPECIAL ISSUE: ENTERTAINMENT IN QAJAR PERSIA

Guest Editor, Manoutchehr M. Eskandari-Qajar

CONTENTS

ARTICLES

- MANOUTCHEHR M.
ESKANDARI-QAJAR *Guest Editor's Note* 445
- L.A. FERYDOUN BARJESTEH *Introduction to Entertainment*
VAN WAALWIJK VAN *in Qajar Persia* 447
DOORN (KHOSROVANI)
- JENNIFER SCARCE *Entertainments East and West—Three*
Encounters between Iranians and
Europeans during the Qajar
Period (1786–1925) 455
- VANESSA MARTIN *The Jester and the Shadow of God:*
Nasir al-Din Shah and His Fools 467
- SHIREEN MAHDAVI *Amusements in Qajar Iran* 483
- EDEN NABY *Theater, Language and Inter-Ethnic*
Exchange: Assyrian Performance
before World War I 501
- MANOUTCHEHR M.
ESKANDARI-QAJAR *Novellas as Morality Tales and*
Entertainment in the Newspapers of
the Late Qajar Period: Yabya Mirza
Eskandari's "Eshgh-e Doroughi" and
"Arausi-e Mebrangiz" 511
- HOMA KATOUIAN *Iraj, the Poet of Love and Humor* 529

REVIEWS

- ARANG KESHAVARZIAN *Stephen C. Poulson, Social Movements*
in Twentieth-Century Iran: Culture,
Ideology, and Mobilizing Frameworks 545

مسیونرهای آمریکایی تأسیس شد و با پاکسازی نژادی آنان از ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸ از بین رفت. در طول هشت سال فعالیت این پایگاه، آنها پیشرفت‌های فرهنگی فراوانی کردند که شامل یادگیری زبان‌های اروپایی و سرگرمی‌های غربی بخصوص تئاتر بود. ریشه‌های اصلی تئاترهای آشوری طرح‌های فرانسوی و آذری بود، اما آنها از نمایش برای یادآوری گذشته‌شان استفاده کردند که در قرن نوزدهم تحت تأثیر باستان‌شناسی و تاریخی اروپائیان در بین‌النهرین و ایران احیا شده بود. مقاله ششم از منوچهر م. اسکندری قاجار (Manoutchehr M. Eskandari - Qajar) است با عنوان «رمان به عنوان قصه اخلاقی و سرگرمی در روزنامه‌های اواخر دوره قاجار: "عشق دروغی" و "عروسی مهرانگیز" نوشته یحیی میرزا اسکندری» داستان‌های عبرت‌آموز پیش از مشروطه هم رواج داشتند اما این داستان‌ها در بطن مشروطه جانی تازه گرفتند و شور انقلاب را افزایش دادند. پس از مشروطه، این داستان‌ها که مضمونی سیاسی اجتماعی داشتند، از طریق روزنامه‌ها که واسطه جدیدی محسوب می‌شدند برای مخاطبان بیشتری قابل دسترسی شدند. یحیی میرزا با بهره‌گیری از اندیشه‌های پدربزرگش محمد طاهر میرزا اسکندری که رمان‌های رمانتیک الکساندر دوما را ترجمه کرده بود و با سرمشق گرفتن از پدر و عمویش که پیشگام تأسیس انجمن در ایران بودند ادبیات را به عنوان ابزاری برای بیان نظرات سیاسی و اجتماعی ترقی‌طلبانه‌اش به کار برد. دو داستان «عشق دروغی» و «عروسی مهرانگیز» به رغم این که به سبک داستان‌های عبرت‌آموز هستند اما به انتقاد از اوضاع به ویژه استبداد حکومت حاکم می‌پردازند. مقاله آخر را هما کاتوزیان با عنوان «ایرج، شاعر عشق و طنز» نوشته است. ایرج میرزا در اواخر دوره قاجار شاعر پیشرویی محسوب می‌شد و یکی از بزرگان عرصه تاریخ شعر فارسی است، و کمی واضح‌تر این که او بزرگترین شاعر از نوادگان فتحعلی شاه بود. طنز و فصاحت کلام دو نکته بارز در شعر ایرج است. به نظر کاتوزیان بهترین آثار ایرج، عارف‌نامه، انقلاب ادبی و زهره و منوچهر هستند، هر چند که دیگر اشعارش، به ویژه آنهایی که در طول مشروطه نوشته است، هم دارای ظرافت هستند.

در بخش بررسی کتاب هم هفت کتاب بررسی شده‌اند که می‌توان به کتاب‌های جنبش‌های اجتماعی ایران در قرن بیستم: فرهنگ، ایدئولوژی، و نظام جنبش‌های اجتماعی نوشته استفان سی. پولسان (Stephen C. Poulson) و تأثیرات ادبی فارسی بر ادبیات انگلیسی: به ویژه در قرن نوزدهم نوشته حسن جوادی اشاره کرد. کتاب مفید دیگری که بررسی شده گفتمان عقلانی و سیاست‌های نوگرایی: تجدید بحث انگیز در

ایران نوشته علی میرسپاسی است که در سال ۲۰۰۰ از سوی انتشارات دانشگاه کمبریج منتشر شده و مونیکا ام. رینگر (Monica M. Ringer) آن را بررسی کرده است. به نوشته رینگر این کتاب به بحث الزامات مدرنیته و تاریخ آن در ایران از قرن نوزدهم می‌پردازد. میرسپاسی استدلال می‌کند که هم در غرب و هم در خاورمیانه ماهیت مدرنیته به اندازه کافی درک نشده است. وی این بحث را مطرح می‌کند که آن چه که به اندازه کافی درک نشده انواع مدرنیته است که در خود مدرنیته نهفته است. به عبارت دیگر جامعه «مدرن» را به عنوان فردگرا، روشنفکرمدار، و آزادگرا می‌شناسند و جوامع تمامیت‌خواه و سلطه‌طلب به عنوان نابهنجار شناخته می‌شوند. به نظر میرسپاسی مدرنیته زمینه را برای هر دوی حکومت‌های دموکراتیک و غیردموکراتیک، تحمل‌گرا و غیرتحمل‌گرا فراهم می‌کند. کتاب خوب دیگری هم که بررسی شده اصلاحات سیاسی رو به رشد در ایران: گروه‌های سیاسی اسلامی در ایران (۱۹۶۱-۱۸۴۱) نوشته محمد علی تقوی است که محمود صدیقی آن را بررسی کرده است.

منتشر شد: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

عطر مع علوم انسانی

(سرگذشت یک جنایتکار)

نوشته: پاتریک زوسکیند

ترجمه: دکتر مهدی سمسار

نشر لوح فکر: تهران - نارمک - خیابان گلستان

خیابان شهید نادری - پلاک ۹۲

تلفن: ۷۷۲۵۶۴۴۲